*Hyvinvointialueosasto, VM*
*Noora Heinonen, finanssineuvos, yksikön päällikkö*

*Hyvinvointialueiden ohjausosasto, STM*
*Andreas Blanco Sequeiros, johtaja*

*HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027*

**Kirjalliset vastaukset sosiaali- ja terveysvaliokunnan valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen liittyvässä kuulemisessa 9.10.2026 esitettyihin kysymyksiin**

1) **Miten VM reagoi Vaasan hallinto-oikeuden päätökseen?**

Vaasan hallinto-oikeus palautti syyskuussa 2026 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 2025 rahoitusta koskevan asian valtiovarainministeriölle uudelleen käsiteltäväksi.

Valtiovarainministeriö ei hae tässä vaiheessa valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta (KHO). Ministeriö käsittelee Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen oikaisuvaatimuksen uudelleen Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen edellyttämiltä osin. Hallinto-oikeus edellytti arvioimaan päätöksessään mainittujen yksittäisten tietotoimitusten ja väitettyjen tietovirheiden vaikutusta Etelä-Pohjanmaan vuoden 2025 rahoitukseen ja tarvittaessa muuttamaan rahoituslaskelmaa ja -päätöstä.

Valtiovarainministeriö tekee siten uuden päätöksen Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 2025 rahoitusta koskevaan oikaisuvaatimukseen. Huomionarvioista on, että päätöksen lopputulos ei kuitenkaan välttämättä muutu, kuten hallinto-oikeuden päätöksessä on todettu.

Päätöksentekoa varten saadusta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksestä kuullaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialuetta. Uusi päätös on siten tehtävissä arviolta aikaisintaan marraskuun alkupuolella. Alueella on päätöksestä valitusoikeus hallinto-oikeuteen.

2) **Miten valtiovarainministeriö reagoi siihen, että rahoitus kohdentuu alueittain väärin, ja miksi valtiovarainministeriö ei korjaa rahoituksen aluekohtaista kohdentumista?**

Hyvinvointialueiden yleiskatteinen valtion rahoitus perustuu rahoituslaissa säädettyyn laskennalliseen rahoitusmalliin. Rahoituksen koko maan tasosta ja aluekohtaisesta määräytymisestä säädetään suoraan laissa, eikä rahoitusmalliin sisälly valtiovarainministeriön harkintavaltaa mahdollistavia säännöksiä. Rahoitus jaetaan hyvinvointialueille rahoituslain laskennallisten määräytymistekijöiden mukaan, joista euromääräisesti merkittävin on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeeseen perustuva tekijä. Määräytymistekijät on pyritty laissa säätämään siten, että niissä mahdollisimman hyvin otettaisiin huomioon myös palvelutarpeiden eroista ja alueellisista olosuhteista hyvinvointialueilla aiheutuvat palvelujen järjestämisen kustannukset. Hyvinvointialueiden rahoitus lasketaan rahoituslaissa säädettyjen tietojen perusteella sellaisena kuin kulloinkin huomioon otettavan vuoden mukaiset tiedot ovat laissa mainituissa tietolähteissä.

Hyvinvointialueiden toiminnan ensimmäisinä vuosina aluekohtaisten tarvekertoimien perusteena olevissa diagnoositiedoissa on havaittu sellaista vuosikohtaista vaihtelua, joka ei välttämättä johdu alueen asukkaiden palvelutarpeiden muutoksista, vaan taustalla on esimerkiksi tietojen toimittamiseen liittyviä tietoteknisiä ongelmia sekä mahdollisesti eroavuuksia alueiden kirjaamiskäytännöissä.

Kukin hyvinvointialue vastaa diagnoositietojen toimittamisesta hoitoilmoitusrekisteriin THL:n ohjeistuksen mukaisesti tietojen toimittamiseen varatun noin puolentoista vuoden määräajan kuluessa. Vastuu tietojen toimittamisesta THL:lle ja niiden oikeellisuudesta on hyvinvointialueilla – myös silloin, kun ne käyttävät tietojen toimittamiseen alihankkijaa, kuten tietojärjestelmätoimittajaa. Hyvinvointialueilla on lisäksi velvollisuus toimittaa virheellisten tietojen tilalle uudet tiedot. Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu kulloinkin käytettävissä olevan vuoden tietojen osalta THL:n määrittelemänä tietojen jäädytyspäivänä hoitoilmoitusrekisterissä olevaan tietoon. Lisäksi tarvekertoimien laskennassa hyödynnetään myös muita tietolähteitä, kuten esimerkiksi Kelan ja Eläketurvakeskuksen aineistoja.

Vuoden 2027 rahoituksesta lukien voimaantulevat rahoituslain muutokset sisältävät muiden tarvemallin päivitysten ohella myös tietopohjassa havaittujen virheiden korjaamista koskevan sääntelyn täydentämisen rahoituslakiin. Rahoituksen pohjana olevien tietojen toimittamisen ja tarkistamisen sekä tiedoissa olevien virheiden korjaamisen prosessien tulee olla mahdollisimman selkeitä ja läpinäkyviä. Sääntely koskee THL:n tehtävää tarkistaa kunkin vuoden palvelutarvekertoimien laskemisen yhteydessä tietopohjan luotettavuutta sekä oikeutta korjata laskentaa varten poimituissa rekisteritiedoissa havaittuja selviä virheitä. Lisäksi valtiovarainministeriö voi korjata rahoituslaskelmiin ja rahoituspäätöksiin selviä rekisteritietojen virheitä, joilla olisi merkittävä vaikutus yhden tai useamman hyvinvointialueen rahoitukseen.

Valtiovarainministeriö kehittää rahoitusmalliin liittyvän tietopohjan luotettavuutta yhteistyössä THL:n, sosiaali- ja terveysministeriön ja hyvinvointialueiden kanssa. THL on tehostanut rahoituksen tietopohjaan kohdistuvaa laadunvarmistusta ja tekee aineistoille aktiivisesti poikkeamatarkasteluja. Erilaisten tarkastelujen mahdollisuuksia rajoittaa kuitenkin se, ettei yksittäisen diagnoositiedon oikeaa arvoa tai puuttuvan tiedon määrää voida aina päätellä THL:lle toimitetusta aineistosta. THL on esimerkiksi julkaissut raportin, jossa voi tarkastella laskennassa käytettävää tietopohjaa ja aloittanut tarjoamaan hyvinvointialueille niiden lähettämien tietojen toimitusta myös takaisin hyvinvointialueille. Tämä ns. tietokantareplikaatio mahdollistaa hyvinvointialueille lähetetyn tiedon tarkistamisen, mikä osaltaan parantaa jatkossa tiedon laatua.

Valtiovarainministeriö asetti joulukuussa 2025 Tomi Voutilaisen ja Ulla-Mari Kinnunen selvityshenkilöiksi arvioimaan diagnoositietojen toimittamisen prosessin ja järjestelmien eri vaiheiden toimivuutta sekä tunnistaa niiden mahdollisia haavoittuvuuksia ja kehittämiskohteita. Selvityshenkilöiden raportissa tunnistettiin useita kehittämiskohteita. THL on laatinut ns. diagnoositiekartan korjaustoimista ja aloittanut niiden toimeenpanon. STM puolestaan selvittää lainsäädännön kehittämistarpeita sekä seuraa ja ohjaa THL:n kehittämistyötä. STM on lisäksi käynnistänyt sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa käsittelevän työryhmän. Työryhmä laatii valtakunnallista sote-tiedonhallintaa koskevat päätösehdotukset seuraavilla vaalikausille huomioiden hoidon tiedollinen jatkuvuus, alueellinen tietojohtaminen, valtakunnalliset rekisterit sekä TKI-toiminta.

**3) Onko harkittu, että tarvemallissa käytettäisiin Hilmo-rekisteritietojen sijasta Kanta-tietoja?**

THL pyrkii hyödyntämään Kanta-tietoja mahdollisimman laajasti ja laadukkaasti tiedonkeruissaan THL-lain edellyttämässä aikataulussa eli vuonna 2029. Kanta-palveluista ei kuitenkaan ole mahdollista saada kaikkia soten rahoituslaskennassa tarvittavia tietoja. Hyvinvointialueen rahoituslain mukaan palvelutarpeen laskenta perustuu hoitoilmoitusrekisterin (Hilmo) määrittelyihin, joita ovat esimerkiksi palvelumuoto, yhteystapa ja ammattiryhmä. Vastaavaa tietosisältöä ei ole Kannassa.

Palvelumuoto liittyy terveydenhuollon palvelujen tuottamiseen, mm. kotihoito on esimerkki palvelumuodosta. Yhteystavalla tarkoitetaan potilaan asiointia tietyn terveydenhuollon palveluntuottajan kanssa, näitä ovat

esimerkiksi käynti, etäkäynti ja puhelu. Ammattiryhmällä tarkoitetaan terveydenhuollon virallistettujen ammattiryhmien edustajia, kuten lääkäreitä tai sairaanhoitajia.

Mahdolliset puutteet ja virheet kirjaamisen yhteydessä tai tietojärjestelmien kyky käsitellä pitkäaikaisdiagnooseja koskettavat yhtä lailla Kanta-tietoja kuin Hilmo-tietoja. Näiden syiden vuoksi Kanta-tietojen hyödyntämisellä ei voida saada aikaan selkeää laadullista parannusta. Kysymys on enemmänkin siitä, että osin samoja tietoja kerätään kahteen eri rekisteriin, mikä ei tietenkään ole optimaalinen ratkaisu.

Vuoden 2025 lakisääteisissä hyvinvointialueneuvotteluissa alueille annettiin toimenpidesuositus sote-tietotoimitusten laadun ja oikeellisuuden parantamisesta, ja sen toteutumista arvioidaan vuoden 2026 neuvotteluissa.

**4) Miksi ministeriöt eivät tee hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden arviointia?**

Hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä arvioidaan vuosittain hyvinvointialueesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain sekä pelastustoimen järjestämisestä annetun lain edellyttämällä tavalla. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä sisäministeriö arvioivat rahoituksen riittävyyttä vuosittaisissa lakisääteisissä hyvinvointialueiden järjestämisvastuun toteutumisen selvityksissään, joiden pohjalta kumpikin ministeriö tekee ehdotuksia toimenpiteiksi valtakunnallisten tavoitteiden ja julkisen talouden suunnitelman valmisteluun.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy hyvinvointialueita koskeva osa, jossa arvioidaan hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä niiden tehtävien hoitamiseen kokonaisuutena ja hyvinvointialueittain muun muassa edellä mainittujen selvitysten, hyvinvointialueiden talouskehitystä koskevien tietojen sekä kustannus- ja palvelutarpeen kehitystä koskevien arvioiden perusteella.

Rahoituksen riittävyyttä arvioidaan myös silloin, kun hyvinvointialueiden rahoituslakiin ehdotetaan rahoituksen määrää vähentäviä muutoksia.

Yksittäisen hyvinvointialueen saman rahoituksen vuotuiseen muutokseen vaikuttaa koko maan rahoituksen kehityksen lisäksi alueen asukasluvun kehitys, tarvekertoimien ja muiden määräytymistekijöiden muutokset sekä siirtymätasauksen muutokset. Koko maan tason rahoituksen kasvu hidastuu vuonna 2027 erityisesti jälkikäteistarkistuksen pienenemisen sekä rahoitusta vähentävien tehtävä- ja asiakasmaksumuutosten seurauksena. Lisäksi vuoden 2027 rahoituksesta lukien voimaantulevilla rahoituslain muutoksilla on vaikutusta hyvinvointialueiden koko maan tason rahoitukseen ja rahoituksen aluekohtaiseen jakautumiseen. Muutoksiin sisältyy myös uusi rahoituksen vähimmäistasoa koskeva tasaus (ns. tasausmalli), jolla turvataan palvelujen järjestämisen edellytyksiä erityisesti niillä alueilla, joilla rahoitusmallin eri tekijöistä johtuen rahoitus muutoin voisi vähentyä edelliseen vuoteen verrattuna.

Rahoituslain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 56/2026 vp) säästötoimenpiteiden toteuttamisessa pyrittiin varmistamaan rahoitusperiaatteen toteutuminen ja kohdentamaan säästöjä aluekohtaisesti siten, että minkään alueen edellytykset järjestää palveluja eivät vaarantuisi. Hallituksen esityksen (s. 108) mukaan kokonaisuutena arvioiden esityksen rahoituksen vähentymistä koskevien vaikutusten arvioidaan kohdentuvan niin euromääräisesti kuin euroa asukasta kohden pääsääntöisesti suurempina nimenomaan sellaisille taloudelliselta kantokyvyltään vakaammille alueille, joilla on mahdollisuuksia muita paremmin sopeuttaa ne toimintaansa asukkaiden palvelujen järjestämistä vaarantamatta. Perustuslakivaliokunnan rahoituslakiesityksestä antaman lausunnon (PeVL 34/2026 vp) mukaan ehdotettu sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 19 §:n 3 momentin tai 121 §:n 4 momentin kannalta.

**5) Miksi alueille ei ole myönnetty lisärahoitusta, vaikka sitä pitäisi myöntää?**

Hyvinvointialueen rahoituksesta annetun lain (*rahoituslaki*) 11 §:n mukaan, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on oikeus saada rahoituslain 2–4 luvussa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi ottaen huomioon hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät.

Rahoituslain 26 §:ssä säädetään lisärahoituksen myöntämisestä. VM asettaa lisärahoitusta koskevan päätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, johon VM, STM sekä asianomainen hyvinvointialue nimeävät edustajansa. Valmisteluryhmän tehtävänä on arvioida lisärahoituksen edellytyksiä, tarvittavan lisärahoituksen määrää sekä hyvinvointialueelle asetettavia ehtoja. Arviointi perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon.

Rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 945) mukaan lisärahoituksen tarvetta koskevan kokonaisarvion tekemisessä hyödynnetään hyvinvointialueiden ohjausprosessissa saatua tietoa sekä muuta ajantasaista tietoa hyvinvointialueen taloudesta ja toiminnasta. Arviointiperusteina ovat muun muassa palveluiden saatavuuden toteutunut kehitys, arviot saatavuuden ongelmista ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksista toteuttaa taloutensa ja toimintansa muutoksia sekä hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne.

Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa tarvittavaa tietoa saadaan eri lähteistä. Arvioinnissa käytettäviä hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien järjestämistä ja taloutta koskevia tietoja saadaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021), pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021), jäljempänä hyvinvointialuelaki, perusteella ohjaus- ja neuvotteluprosesseissa sekä hyvinvointialuelain perusteella hyvinvointialueiden toimittamista taloustiedoista (tilinpäätös-, osavuosikatsaus- ja kustannustiedot). Myös muuta hyvinvointialueiden talouden ja palvelujärjestelmän tilaa kuvaavaa, objektiivisesti arvioiden perusteltavissa olevaa tietoa, voidaan hyödyntää arvioinnissa.

Lisärahoitus on osa yksittäiselle hyvinvointialueelle kyseiselle varainhoitovuodelle maksettavaa yleiskatteellista rahoitusta ja lisärahoitus turvaa varainhoitovuoden rahoituksen tason siinä tilanteessa, jossa rahoitus ei muutoin olisi riittävä perusoikeuksien turvaamiseen kytkeytyvien palvelujen järjestämiseen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös alueen mahdollisuuksiin tehdä omia toimenpiteitä rahoituksen riittävyyden turvaamiseksi. Jos rahoituksen tason todetaan uhkaavan vaarantaa perusoikeuksiin liittyvien palvelujen järjestämisen alueella, liitetään alueelle myönnettävään lisärahoitukseen ehtoja, joilla palveluiden järjestäminen ja niihin tarvittava rahoitus jatkossa voidaan turvata.

Siten lisärahoitusoikeuden, -tarpeen ja -määrän arvioinnissa tarkastellaan siten hyvinvointialueen kyseisenä varainhoitovuonna käytettävissä olevan rahoituksen tasoa suhteessa perusoikeuskytkentäisten ja lakisääteisten tehtävien järjestämisen kustannuksiin, ei hyvinvointialueelle kertynyttä alijäämää tai sen kattamista. Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa voidaan päätyä myös siihen, että alueen rahoituksen todetaan olevan riittävä. Jos on arvioitavissa, että esille tuodut ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso lähtökohtaisesti olisi liian alhainen, vaan hyvinvointialue pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueita ohjataan toteuttamaan valtion ja hyvinvointialueiden ohjaus- ja neuvotteluprosessissa todettuja hyvinvointialueilla toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ja muita mahdollisia toimenpiteitä (ks. rahoituslain 11 §:n perustelut, s. 946).

**6) Miten alueiden hakemuksia alijäämien kattamisen määräajan jatkamisesta arvioidaan?**

Hakemuksia käsitellessä muodostetaan kokonaisarvio alueen talouden tilanteesta ja näkymistä. Niissä huomioidaan alueen kustannuskehitys ja rahoitusta koskevat laskelmat. Lisäksi tarkastellaan kertyneen alijäämän suhdetta alueen kustannuskehitykseen ja rahoituksen näkymiin. Kustannusten kasvun hillinnän mahdollisuuksissa on kuitenkin aluekohtaista vaihtelua, minkä takia arvioinnissa otetaan huomioon esimerkiksi alueella jo tehdyt sopeuttamistoimet, väestörakenteessa ja palvelutarpeessa tapahtuvat muutokset sekä alueen mahdollisuudet sopeuttaa toimintaansa jatkossa vaarantamatta palveluja. Sosiaali- ja terveysministeriö on mukana arvioinnissa palveluiden näkökulmasta. Lain perusteluissa todetun mukaisesti alijäämien kattaminen edellyttää lähes kaikilla alueilla huomattavaa kustannusten kasvun hillintää alle kustannuspaineen, jopa kustannusten laskua. Edellä mainittujen kriteerien kautta tarkasteltuna alueita pyritään kohtelemaan yhdenmukaisella tavalla.

Talousnäkökulmaan koskevan vertailun osalta voi tarkastella muistion Hyvinvointialueiden talouden näkymät 2027–2030 taulukkoa 4, joka kuvaa alueille sallittuja keskimääräisiä nettokustannusten kasvu-uria, joilla alijäämä saataisiin katettua eri tavoitevuosiin mennessä. Kyseinen laskenta tiivistää useita talousnäkökulmaan vaikuttavia tekijöitä. Taulukon laskenta on tehty 30.4.2026 julkaistujen rahoituksen painelaskelmien perusteella alkaen vuoden 2025 tilinpäätöksen tilanteesta.